

El cost humà de la guerra

Jordi PUJIULA; Ramon GIRONA i Carles BATLLE.
Els morts per la Guerra Civil a la Garrotxa (1936-1945).

Olot: Llibres de Batet, 1993. 205 pp.: il.
(Monografies dels Llibres de Batet; 2).

Aquest és un llibre amb una llarga gènesi. Quan, a mitjan anys setanta, coincidint amb la recuperació per a la investigació de períodes de la nostra història recent fins aleshores silenciats i la reconsideració de l'anomenada història local, Jordi Pujiula iniciava una àmplia tasca d'estudi i divulgació dels anys trenta a Olot. Un dels aspectes d'aquesta època que més van atraure la seva atenció va ser el cost humà de la Guerra Civil.

Així, ja l'any 1978, Pujiula publicava en el setmanari local *Olot-Misión* l'article «Els olotins i el III Reich», en el qual recollia i ampliava el nombre de víctimes olotines en els camps de concentració nazis ressenyades en el conegut llibre de Montserrat Roig sobre aquest tema. Un any més tard, a *L'Avenç*, Pujiula feia una primera aproximació a la repressió franquista a la Garrotxa a partir dels testimonis dels supervivents de la presó de Girona.

La publicació, a partir de l'any 1985, de les successives obres de Josep Ma. Solé i Sabaté sobre el cost humà de la Guerra Civil a Catalunya (*La repressió franquista a Catalunya*, 1985; *Catalunya sota les bombes*, 1986; *La repressió a la reraguarda republicana*, 1989) va donar un nou impuls a la investigació que duia a terme Jordi Pujiula. Aquests llibres, a més d'aportar un notable conjunt de dades i noms inèdits, oferien un ventall de possibilitats metodològiques i de fonts documentals que encara no havien estat explorades. La seva influència és evident en els articles que Pujiula va escriure en aquests anys: *Olot sota les bombes*, publicat l'any 1987 en el setmanari *L'Olot*, i, sobretot, «El cost humà de la Guerra Civil a Olot», un treball inclòs en els *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca* de l'any 1988, que significava l'aproximació més completa publicada per l'autor sobre aquest tema fins llavors.

Aquest era l'estat de la qüestió que presentava la bibliografia sobre el cost humà de la Guerra Civil a la Garrotxa quan l'estiu del 1991 Jordi Pujiula va rebre l'encàrrec per part del Centre d'Història Contemporània, dependent de la Generalitat de Catalunya, de coordinar a la Garrotxa l'estudi que aquesta institució havia endegat per avaluar el nombre de catalans morts al front de batalla durant la Guerra Civil, una aportació que sovint ha estat deliberadament subestimada. Pujiula va trobar en Carles Batlle i Ramon Girona –dos llicenciats que acabaven de redactar l'inventari d'alguns arxius municipals de la comarca– uns excel·lents col·laboradors, que van recórrer cadascun dels pobles de la Garrotxa, consultant algunes sèries dels arxius (els registres de defuncions, les lletes i la correspondència, bàsicament) i esprement la memòria dels testimonis d'aquella època.

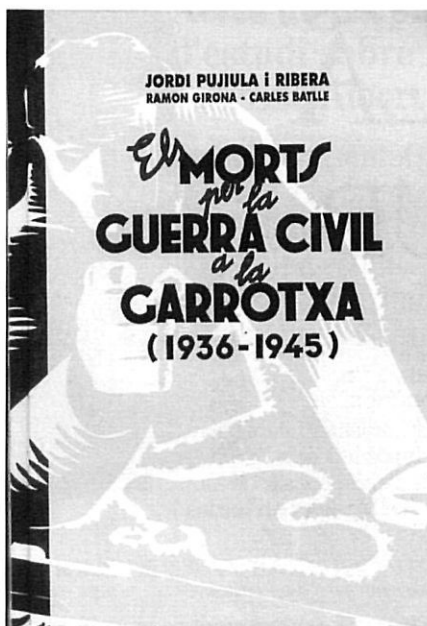
El treball de camp va permetre conèixer l'abast del nombre de garrotxins morts en el camp de batalla –la llacuna més important que enregistrava la bibliografia local sobre el tema–, però també ampliar o corre-

gir les dades que sobre les víctimes ocasionades per altres causes derivades de la guerra s'havien anat publicant en articles anteriors. D'altra banda, la realització de treballs semblants a la resta de les comarques de Catalunya facilitava l'intercanvi d'informació i l'establiment de comparacions.

Els morts per la Guerra Civil a la Garrotxa (1936-1945), el llibre que ara ressenyem, és el resultat de totes aquestes iniciatives. Un recull, poble per poble, de les 918 persones (el 22,17% del cens de 1936) de la Garrotxa comptabilitzades fins ara que van trobar la mort per diferents circumstàncies vinculades a la Guerra Civil i que els autors agrupen en els següents apartats: la repressió republicana, els fronts de batalla, els bombardeigs i altres accidents de guerra, la repressió franquista, els camps nazis i circumstàncies diverses.

El nombre més alt de morts que consignava el llibre correspon a les *víctimes del front* (631: 15,24%), de les quals un 90% pertanyia a l'exèrcit republicà i un 10% a l'exèrcit «nacional». Una xifra alta que, tot i així, els autors no consideren definitiva. En segon lloc, destaca la *repressió franquista*, que va ocasionar 115 víctimes (2,8%: la sisena comarca de Catalunya) i va afectar especialment la pagesia i persones d'escassa significació política. La *repressió republicana*, en canvi, suposa un índex lleugerament més baix (91: 2,20%), però té la particularitat que se centrà majoritàriament en el clergat (la meitat de les víctimes), la qual cosa fa de la Garrotxa la segona comarca de la diòcesi de Girona quant al grau de persecució religiosa durant la guerra.

La resta de les víctimes enregistrades en el llibre corresponen a *circumstàncies diverses* (41: 0,99%), entre les quals cal incloure les morts dels fugitius desertors i dels emboscats; els *accidents de guerra* (27: 0,65%), amb les víctimes dels bombardeigs sobre Besalú i Olot i els tres nens morts per l'explosió

d'una bomba ja l'any 1941; i, finalment, les víctimes dels camps nazis (13: 0,31%).

A més d'aquestes relacions (per tipologies i poble per poble), l'última part del llibre n'inclou dues més en forma d'apèndix: la primera es refereix als 71 soldats morts en les instal·lacions sanitàries establertes a Olot en els darrers mesos de la guerra, especialment la Clínica Militar núm. 7, als Escolapis; i la segona, a les 41 persones assassinades el 30 de gener de 1939 al Collell (Sant Ferriol) per part de les forces republicanes en retirada.

El llibre, doncs, a més de constituir un sobri homenatge a la memòria col·lectiva (sobri, perquè els autors no han volgut fer literatura en considerar que la contundència de les xifres parlava per ella mateixa), és un magnífic treball d'investigació, les conclusions numèriques del qual demostren que, al costat de les necessàries obres d'àmbit general, només els estudis detallats en espais geogràfics assequibles asseguraran uns resultats fiables a l'hora d'avaluar el cost humà de la Guerra Civil a Catalunya.

Antoni Mayans

Per conèixer Rusiñol

Santiago RUSIÑOL.

Teatre simbolista.

A cura de Margarida Casacuberta.

Edicions 62, Barcelona, 1992.

(«El Garbell», núm. 40).

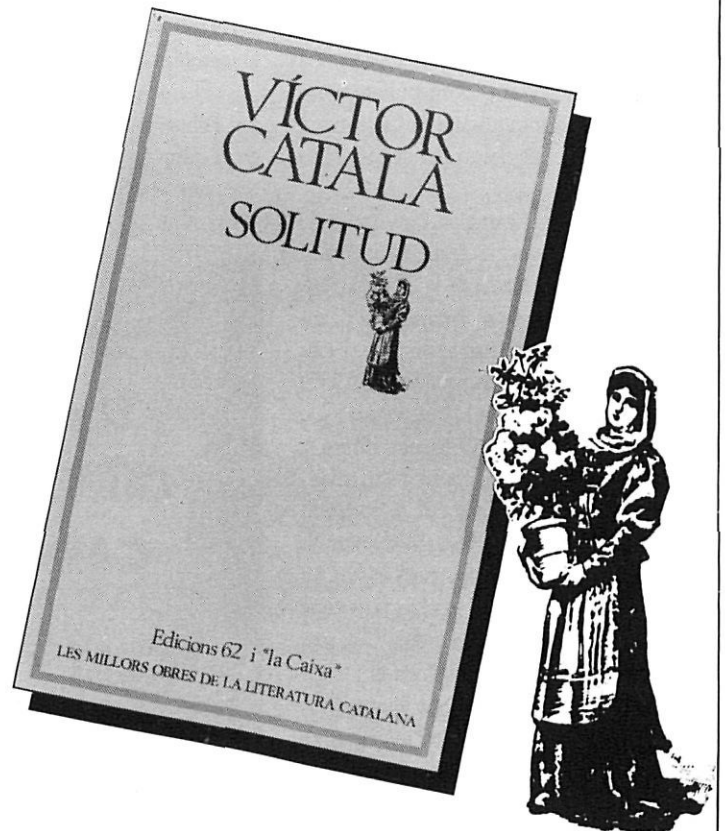
De literatura simbolista –pròpiament simbolista–, en aquest país no en tenim gaire i, de la poca que tenim, una bona part és molt dolenta i molt mimètica. La que Rusiñol va començar a fer –com ens explica Margarida Casacuberta– el 1893 no ho era gens, mimètica. Era, ben al contrari, molt *sui generis*. De fet, segons confessava a Raimon Casellas en una carta també citada per Casacuberta, ell no n'havia llegit cap, de simbolista. Però havia ensumat, a través de lectures ocasionals i de converses, per on

anava això del simbolisme i, empeltant-ho damunt la tradició local de la literatura del «català que ara es parla», va confegir una versió molt personal de prosa poètica simbolista. No pas pel simple gust de fer-ho, sinó amb la intenció de contribuir també per aquesta banda a transmetre un missatge, per a ell molt important, que anava difonent, al mateix temps, a través de les seves cròniques de *La Vanguardia*, de les seves exposicions al Saló Parés, i del seu patrocini de les Festes Modernistes de Sitges i d'altres manifestacions semblants. El primer mèrit de la llarga introducció que precedeix aquesta edició escolar de quatre

"la Caixa" Les Millors Obres de la
edicions 62 Literatura Catalana 27

VÍCTOR CATALÀ SOLITUD

Solitud és un dels punts culminants de la narrativa catalana de totes les èpoques.

De venda a totes les llibreries